

Prokopp Mária

Rudnay Sándor emlékezete

200 évvel ezelőtt, 1820. május 16–17-én együtt köszöntötte a Kárpát-medence lakossága az új primást, a felföldi születésű Rudnay Sándort Esztergomban.

Esztergom, a Duna hatalmas folyama jobb partján, a Kárpát-medence közepében, a szívében, csodálatos, eget-földet átfogó ünnepség színhelye volt 200 évvel ezelőtt. A napsütéses, virágzó fákkal pompázó májusi napon a szélrózsa minden irányából sereglettek az ünneplőbe öltözött fiatalok és idősek egyaránt a közeli és a távoli vidékekről: Felföldről, Kárpátaljáról, Erdélyből és a Partiumból, Bácskából, a Horvát-Szlavón bánásgból, a Dunántúlról és a Nagyalföldről egyaránt. Jöttek zászlókkal, köszöntőtáblákkal, virágkoszorúkkal, hogy köszöntsék a VII. Pius pápa által kinevezett új katolikus egyházfőt.

Miért volt ez olyan kiemelkedően nagy ünnep? Mert közel 300 éve vártunk erre a napra! A magyar egyház központját a Szent Istvántól alapított ősi székhelyéről, Esztergomból 1543-ban, vagyis 277 évvel, tehát közel 300 évvel ezelőtt, elűzte a hódító török haderő. Az érsekség nyugat felé menekült, és Nagyszombatban talált menedéket. Megkezdődött a Magyar Királyság központi részén a kegyetlenségéről ismert iszlám uralom. Ez 150 éven át tartó rettegést, megmegújuló háborúkat, öldöklést, pusztítást jelentett. S végre 1683-ban elérkezett a szabadulás a Sobieski lengyel király vezette Párkányi csata győzelmének köszönhetően! S ennek már 137 éve volt, és a magyar egyház feje még mindig nem térhetett vissza Esztergomba. S akkor megjelent a történelmünkben egy hős lelkű, bátor hazafi, aki nem ismert lehetlent! A Nyitra megyei Vágszentkereszten született Rudnay Sándor Isten igaz papja volt. Nem vágyott címekre, karrierre. Cseszte, Garamszentbenedek, majd Nyitrai rakoros lelkipásztora volt éveken át, híveinek legfőbb támasza. 1815-ben, igen nehéz politikai helyzetben, a napóleoni háborúk és a császár bukása után, a Szent Szövetség megalakulása évében, Erdély püspökévé nevezték ki. Itt kapta 1819 decemberében a Magyarország primásává történő kinevezését. S ott, Gyulafehérváron, azonnal megírta első primási körlevelét, amelyben köszönti a Szent Korona népeit. Ennek a körlevélnek a dátumánál ESZTERGOM neve szerepel. Egyértelmű volt tehát a Kárpát-medence népei számára, hogy az új primás visszatér a Szent István király által alapított egyházi központba, Esztergomba.

Hihetetlen bátor elszántság kellett ennek a tervnek már csak a megemlékezéséhez is! Mert az esztergomi Várhegy a Habsburg Birodalom KATONAI területe volt. MIÉRT? Mert a török meg-

szállók végleges kiűzése az ország területéről 1697-ben a Habsburg-haderő vezetésével történt, s így hazánk Habsburg-fennhatóság alá került. S mivel már az 1703–11 közötti években a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharcunkban a nemzet megpróbálta kivívni az ország függetlenségét, ezért az osztrák uralom megkettőzte hatalma érvényesítését: a török idők után is még

Rudnay Sándor esztergomi érsek (1819–1831) egészalakos portréja, háttérben az épülő Bazilikával, 1830 körül. Esztergom, Prímási palota, az érsekek galériája. (Mudrák Attila fényképfelvétele)

álló várainkat felrobbantották, és az ország területén megerősítették a katonai jelenlétüket. Így Esztergom várában, a Várhegyen, már 1683-tól folyamatosan osztrák katonaság tartózkodott a 18. század egész folyamán. Az esztergomi érsek számára remény sem volt, hogy valaha is visszatérhetnek Esztergom Várhegyére. Egyedül Barkóczy Ferenc primás-érsek, aki Mária Terézia császárné és magyar királynő kedves embere volt, tudta megszerezni az engedélyt 1761-ben, hogy a középkori, híres esztergomi székesegyház romjait eltakarítva, újjáépíthesse Magyarország főtemplomát. Miután Barkóczy érsek 1765-ben meghalt, a királynő nyomban visszavette a Várhegyet, és ismét a katonaságát rendelte oda. Tehát, valóban, semmi remény sem volt, hogy az

esztergomi érsek, Magyarország egyházi vezetője, prímása, visszatérhessen Esztergomba. S akkor ez a szerény pap, a Magyarok Nagyszombatjának mély tisztelője, elhatározza, hogy megszerzi az ősi területet, és felépíti a Szent Korona népeinek, a Szent Istvántól Mohácsig terjedő 500 év európai nagyhatalmát méltóképpen hirdető katedrálisát! Rudnay Sándor prímás-érseknek ezt a bátorságát, elszántságát ünnepelte az ország 200 évvel ezelőtt, május 16–17-én! S nem csalódtak! 10 évi érseksége alatt felépültek az akkori Európa negyedik legnagyobb templomának a falai, egészen a kupola dobjáig. S ez köszönhető volt Rudnay érsek emberbaráti közelségének, amely igazi Nagycsaládba tudta egyesíteni a Szent Korona népeit. Ennek voltak tanúi a prímás 200 évvel ezelőtti, Esztergomba érkezésének nagy ünnepségén résztvevők, akik latin, magyar és szlovák nyelven hallhatták a köszöntőbeszédeket és az üdvözlő költeményeket.

A mai Hősök terénél, akkori nevén Szent Vendel téren, már május 15-én állt a remekműví diadalkapu a Budáról érkező főúton, az egykori római úton! Itt helyezték el majd nyolc év múlva, 1828-ban, éppen ennek a napnak az emlékére a mai Kerek-templom, teljes nevén a Szent Annaplébániatemplom alapkövét, amelyet Rudnay prímás építtetett.

De szólaltassuk meg a Prímási levéltárban őrzött, 1820. február 28-i dokumentumot, amelyben Esztergom vármegye – amely a prímásban a főispánját, a mai nevén megyei elnökét fogadta – tájékoztatja Esztergom városi tanácsát Rudnay hercegprímás május 16-i ünnepi bevonulásának rendjéről, amelyet az érseki hivatallal közösen határoztak meg:

„Az érsek május 15-én Bécsből érkezik Süttöre, ahol fogadja Esztergom vármegye küldöttségét, és velük együtt Nyergesújfalura és Dorogra távozik. Közben Leányváron a Káptalan tagjai fogadják a királyi megbízottat. A megyei és a prédiális nemesek bandériuma itt csatlakozik a Hercegprímás kíséretéhez. A menet így érkezik meg Esztergom szabad királyi város határába, a Strázsa-hegy aljában felállított díszes sátorhoz, ahol a megyei követség szónoka előadja beszédét.

Négy óra körül a prímás leszáll a kocsijáról, és a sátorba lép, hogy levegye úti ruháit. Ezután harangzúgás és a Várban felállított ágyúk dörgése közben az ünnepi menet a következő sorren-

den halad át a városon: 1. Négy vármegyei huszár, 2. Négy érseki huszár, 3. Esztergom város lovas katonái, 4. A prediális nemesség, 5. A díszvendégek kocsijai, 6. Hat kanonoki kocsi 7. Egyházmegyei előljárók, 8. Az érseki udvartartás szolgáló személyzete, 9. Az érseki tisztviselők, 10. Rudnay hercegprímás a királyi megbízottal, 11. Követek és egyéb tisztviselők, 12. Császári lovasok, majd az esztergomi lakosok.” (Forrás: Documenta Rudnayana, I. összeállította Tóth Krisztina, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar nyugati szláv kulturális kutatócsoport, Esztergom–Piliscsaba, 2001.) Miután megérkeztek a Budai Kapuhoz – a mai görög katolikus templom helye – a prímás meghallgatja Esztergom szabad királyi város szónokának üdvözlő beszédét, és folytatja útját a Vízvárosban lévő érseki rezidencia felé. A katonaság eközben láncot formálva visszatartja az ünneplő közönséget a túl heves üdvözlésektől. A katonai

Kühnel Pál és Packh János terve a Magyar Sion kiépítéséhez, makett, Főszékesegyházi Kincstár, Panoráma Terem, 1821. (Prokopp Mária fényképfelvétele)

kiképző intézet és a bencés gimnázium tanulói is felvonulnak a prímás fogadására katonazenekar kíséretében.

Az esztergomi és a pozsonyi káptalan tagjai a korábbi jezsuita kolostorból ideiglenesen kialakított érseki rezidencia – a mai Prímási palota – előtt várják a prímást. Miután a menet megérkezik, Rudnay prímás zsoltárecéklés közben belép a rezidenciára. Este a város teljes kivilágításban ünnepli a hercegprímás megérkezését.

A jeles hazafias laudációk többségét kinyomatva vagy művészi kalligrafikus írással adták át az érseknek. Ezeket dr. Tóth Krisztina, korábbi esztergomi levéltáros gyűjtötte össze, aki ma már az ELTE Történeti Tanszékének a tanára. Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban és Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban 216 dicsőítő mű, vers és beszéd őrzi e nagy nap-

nak az emlékét latin, magyar, német és szlovák nyelven. A nap ünnepi lakomákkal és népi ökörsütéssel zárult.

Rudnay Sándor érsek telve NAGY tervekkel érkezett Esztergomba! A beiktatási ünnepségen mondott székfoglaló beszédében határozottan kijelentette, hogy a Várhegy ormán, a Szent István királytól alapított és a nagy magyar királyok által gazdagított nagyhírű „Szép templom” helyén ahhoz méltó új székesegyház s egyházi központot épített, a Magyar Siont, a Magyar Vatikánt. Rudnay prímás ettől a naptól kezdve Esztergomban lakott, a Vizivárosban, és hihetetlen energiával, lehetlent nem ismerő céltudatossággal elkészítette a terveket az új templom- és prímási palotaegyütteshez. A bécsi kormánytól az Udvari Építésügyi Hivatal vezetőjével, Ludwig von Remy építésszel nem kis küzdelmet vívott az általa már 1821. februárban megbízott Kühnel Pál magyar építész terveinek jóváhagyásáért! A terv alapján készült pompás makettet a Bazilika Panoráma Termében csodálhatjuk meg! Ez a nagyszabású művészi terv Rudnay érsek halála miatt csak részben valósult meg, a székesegyház felszentelésére csak 1856. augusztus 31-én kerülhetett sor, de így is, 200 év múlva, a 21. században is méltó bizonyossága a magyar katolikus egyház kiemelkedő történelmi szerepének és a Kárpát-medence népei ezeréves összetartozásának.

Rudnay Sándor egyetlen köztéri szobra a szülőhelyén, Vágmosócon (Považany, Szlovákia) (Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Rudnay_S%C3%A1ndor)

Horváth Ödön

Derú

A karzaton könyöklő szókeségek ott fenn, az elképzelhetetlen úrben, virág-girlandok között lelkesülten sikoltanak; hajlékony feketéket

meghazudtoló fürgeséggel húzzák múltuk leplét megunt játékaikra. Kedvenc ételük eper és halikra, de ha túleszik magukat, megunják.

Bájos pofikájukon hamiskásan kerül szét a mosoly. Azt hiszem, hárman képviselnek egy egységes csoportot.

Úgy hírlik róluk, mindenféle sportot kedvelnek, de talán legügyesebbek a bakugrásban, ha tapsol a Herceg.

Lelki meddőség

Friss gondjaim, ha megbénítanak, rózsálló mellbimbóidat se nézem, pedig itt állsz előttem hallgatag, boldogító hancúrozásra készen.

Nem kerül sor semmilyen ütközetre, ágyunkon ma a hőszin lepedő makulátlan marad, noha remekbe szabott ifjú tested ingerkedő.

Mi történt? – kérdezed, de a nyílt válasz várat magára. Ülök, s hallgatok, illetve két szót kikínlódok száraz,

rekedt hangon, ám a kurta „ne fárasz” sértően hat rád. Így mutogatok. Úgy adom tudtul: képtelen vagyok.

Ötven fölött

Szegény bolond, nyílt szívsebére ötven fölött már nem is gondolt. Minden egyes lépést megfontolt; most mégis felzaklatta vére.

Az Ismeretlen gyermekébe szeretett bele; újra tombolt. Mint régen, amikor ujjongott, ha beletalált szerepébe.